
УДК 81'38

Людмила Мялковська

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

ФІЛОСОФІЯ МОВНОГО ОБРАЗУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО УКРАЇНЦЯ У ПРОЗІ І.С. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

*У статті здійснено аналіз мовного образу європейського українця-інтелігента в прозі І.С. Нечуя-Левицького. Зафіксовано слововживання **інтелігенція, європейці, народовці, націонали, культурники**, а також атрибутивні словосполучення **інтелігентні люди, інтелігентна людина**, які розширюють художньо-образну парадигму аналізованого мовного образу. Досліджено нагромадження смислової структури концепту інтелігенція через цілий комплекс текстових структур з домінантою 'європейскість'. Окреслено духовний, матеріальний та соціокультурний простір персонажа-інтелігента на трьох рівнях асоціативного образного мислення. Зроблено висновок про те, що поняття української мови, культури, освіти є стрижневими для філософії мовного образу української інтелігенції.*

Ключові слова: історія української літературної мови другої пол. XIX—поч. XX ст., мова художніх творів І.С. Нечуя-Левицького, філософія мовного образу, концепт, смислова структура концепту.

Художньо-мовна спадщина Івана Семеновича Нечуя-Левицького — важлива сторінка в історії української літературної мови другої пол. XIX — поч. XX ст. Створений за чотири з половиною десятиріччя доробок прозаїка надзвичайно багатий у жанрово-тематичному та стильовому вимірах.

В українському мовознавстві є кілька засадничих положень, яким підпорядковані різні аспекти вивчення мови І. Нечуя-Левицького, зокрема, її аналіз як явища історії української літературної мови, як об'єкта лінгвостилістичних студій, як феномену індивідуальної мовотворчості, художнього мовомислення. Нове прочитання художніх текстів письменника пов'язане із сучасною лінгвокогнітивістикою, що поєднує дослідження тексту з вивченням когнітивної і

© Л.М. МЯЛКОВСЬКА, 2017

мовної картин світу, пізнання яких передбачає застосування нових дослідницьких методів. Саме лінгвокогнітивна інтерпретація досліджуваних текстів, оперування поняттями концептів-мотивів, співвідносних із поняттями лексико-семантичних, лексико-асоціативних полів, дає змогу розкрити філософію мови І. Нечуя-Левицького, а також простежити мовний механізм творення концептуального для мовомислення письменника образу *інтелігенції*.

Мова письменника віддзеркалила культурно-історичні події, суспільні настрої названої доби. Художник слова розгортає широку панораму життя тогочасного українського суспільства, звертаючи особливу увагу на зображення представників інтелігентського середовища. Мовні образи інтелігентів — освічених людей, сучасників письменника — у прозових творах І. Нечуя-Левицького: «Причеп», «Хмари», «Над Чорним морем», «Неоднаковими стежками», «Навіжена», «Гастролю», «На гастролях у Микитянах», «Дивовижний похорон» постають у їхніх самохарактеристиках, в оцінках інших персонажів. З одного боку, вони переймаються новими суспільними ідеями, намагаються їх практично реалізувати, усвідомлюючи себе духовними лідерами й просвітниками народу, а з другого — вони живуть звичайними, буденними клопотами, мріють, закохуються, радіють і сумують ...

У художніх текстах І. Нечуя-Левицького фіксуємо конкретне слововживання *інтелігенція*. До речі, це слово-поняття так тлумачить загально-мовний словник: 'люди розумової праці, що мають спеціальні знання з різних галузей науки, техніки й культури'. Словник української мови в 11 томах ілюструє це значення (серед інших цитат) цитатою І. Нечуя-Левицького: — *На бенкеті була вся наша інтелігенція* (Н.-Лев., IV, 1956, 114), [9 IV: 36].

І хоч слово *інтелігенція* у творах І. Нечуя-Левицького не частотне (зафіксовано 17 відповідних слововживань, які об'єднують і форму *інтелігенти*), проте становить у прозових текстах письменника концептуальний образ, художньо-образну парадигму якого розширює атрибутивне словосполучення: *інтелігентні люди*.

Словосполучення *інтелігентні люди* здебільшого актуалізується у тих художніх текстах, у яких констатуємо моральний стан тогочасного суспільства. Маркерами такої оцінки є відповідні номінації: епітетні характеристики — і емотивно-оцінні, й логічно-видільні. Переважає серед таких номінацій книжна лексика. Ціла система абстрактних понять «вплетена» у синтаксично ускладнені конструкції, якими І. Нечуй-Левицький висловлює думки аналітичного характеру, показові для інтелектуальної прози з розлогими висловленнями-роздумами.

У діалогах персонажів поряд з емоційно-експресивними розмовними структурами спостерігаємо узагальнені оцінки вдачі, діяльності людей, що протиставлені ознакам справді інтелігентних персонажів, пор.: — *Голубчику! не кричіть, бо тепер і стіни й оці миршаві акації слухають. Ви людина палка, щира, одкрита, а ці люде хитрі, потайні. Теперечки навіть*

такі **нікчемні невеличкі людиці**, як, приміром, **Фесенко**, з'їдять вас без солі... Ми втратимо **луччих людей, людей інтелігентних**, і нічого не вдіємо, — обізвався **Мавродін** стиха.

— **Невже нам тільки мовчати та дивитися!** — обізвався **Комашко** вже тихіше. — **Куди не глянь, скрізь бачиш здирство, нечесність, грубу матеріальність, егоїстичність** [...] [7 V: 249].

У внутрішній мові персонажів — оцінка людей за їхніми діями, типовою поведінкою, що не відповідає ідеальному образу мислячої людини: **Невеселі думи** думав **Комашко**, **вертаючись од директора додому**; він знав, що директор думає одно, говорить друге, а робить третє. **Та чи один же директор?** — думав **Комашко**. — **Десятки, сотні інтелігентних людей** думають і роблять так само. **Кругом себе бачу я тільки фальш і машкари, машкари й фальш, не ліниводство навіть, а стидку байдужність або гніт зверху і задоволеність внизу. Усе виставляє або машкару напоказ, або при-тайлось, дримає поволі і по неволі дрімотою мислі, або ганяється за поживою, за честю. Якийсь чорний хаос** скрізь бачу я в сучасному житті; **темрява** вкриває наш пишний край і не пускає світу [...] [7 V: 309].

Негативно-оцінна семантика атрибутивних словосполучень **люде хитрі, потайні; нікчемні невеличкі людиці** корелює із відповідним несхвальним рівнем лексико-семантичного наповнення текстових одиниць: **здирство, нечесність, груба матеріальність, егоїстичність, невеселі думи, фальш і машкара** (**машкара** — 'зовнішній вигляд, що приховує справжню сутність когось'), **ліниводство, стидка байдужність, гніт, задоволеність, дрімота мислі, чорний хаос, темрява**.

Семантика наведених лексем і висловів (текстоситуацій) віддзеркалює тогочасні суспільні настрої, думки про пасивність та бездіяльність людей, які мали б інакше виявляти свою справжню, внутрішню інтелігентність. Словосполучення, що вербалізують позитивну оцінку, у межах конкретного текстового оточення номінують такі риси *української інтелігенції*, пор.: **людина палка, щира, одкрита; луччі люди; люди інтелігентні; сучасне життя; пишний край**.

Вислів *інтелігентна людина* фіксуємо також у мовоописі, за яким можна з'ясувати, якою ж була поведінка персонажа-інтелігента, скласти уявлення про його зовнішність. Характерно, що в таких описах функціонально навантаженими є й інші назви, в яких реалізується та сама сема 'інтелігентність, інтелектуальність', напр.: **Парафієвський** [вчитель школи] **завсігди дбав за самопросвітність, любив читати, скрізь доставав книжки та журнали, де тільки можна було їх роздобуть. Чималі розумні карі очі на блідому заниділому широкому обличчі надавали йому вигляд талановитої інтелігентної людини** [7 VIII: 323].

Мовний портрет української інтелігенції І. Нечуй-Левицький моделює за допомогою назви *європейці*. Це слово з'являється в описі позитивних вражень від освічених людей, які уміють поводити себе у колі інших осіб, рівних собі за соціальним статусом. Пор. оцінні вислови, якими автор характеризує культуру студентів: *Студенти з України й Білорусії*

були цивілізованіші, делікатніші. Вони стояли далеко вище од інших, навіть розвиттям розуму, і **виглядали** паничкамими й **європейцями** між грубими великорусами [7 III: 9].

Серед індивідуальних слововживань І. Нечуя-Левицького слово *європейці* не частотне: зафіксовано 5 випадків уживання цієї назви у значенні 'людина високої культури, освіченості' [9 II: 494], проте контексти засвідчують, що назва *Європа*, а також похідний прикметник *європейський* належать до частотних слів художньої мови письменника: кількість зафіксованих слововживань відповідно — 70 і 122.

Принагідно відзначимо, що зафіксовані у «Словарі української мови» (1909 р.) за ред. Б. Грінченка слова *Європа*, *європеєць* проілюстровано тільки прикладами із творів І. Нечуя-Левицького, а слово *європейський* подано з цитатою письменника та ілюстраціями з творів інших авторів. Пор. у словнику: **Європа**, пи, ж. Європа. *Ми кланяємося новим гуманним ідеям, які давно розійшлися по Європі й ледві оце добіраються до нас.* Левиц. [8 I: 466]; **Європеєць**, пейця, м. Европеєць. *Ми вже стали європейцями.* Левиц. [8 I: 466]; **Європейський**, а, е. Европейській. *Європейські ідеї.* Левиц. [8 I: 466].

Фіксацію лексем *Європа*, *європеєць*, *європейський* у реєстрі словника, підтверджену конкретними прикладами з творів І. Нечуя-Левицького, можна пояснити не лише тим, що ці слова в мові письменника, як зазначалося вище, досить поширені та становлять характерну ознаку його індивідуального стилю, а й актуальністю номінованих понять в тогочасній мовній свідомості українців і входженням їх у літературно-писемну мовну практику.

Україна та *Європа*, *українська інтелігенція* та *європейський світ* — таке поєднання показове для стилю І. Нечуя-Левицького [6]. Особливість його мовомислення полягає в контекстуально-семантичному, асоціативному зближенні цих слів-понять. Для І. Нечуя-Левицького *Європа* — це високий розвиток культури та суспільства, до якого прагне дійти *Україна* та її *інтелігенція*. Підставою для такого твердження є наступний контекст: — **Європа** вийшла з темряви й дійшла високої культурності через науки та просвітність. Нам треба хоч потроху **доганять Європу**, щоб не опинитися далеко позаду, і **піднімати розвиток** сільських і міських мас [7 II: 328].

У мовній картині світу І. Нечуя-Левицького слово-образ *інтелігенція* набуває багатопланового змісту, формує структурований концепт. Нарощування смислової структури цього концепту забезпечується цілим комплексом текстових структур з домінантою 'європейськість' та трьома рівнями асоціативно-семантичних зв'язків слова-поняття *інтелігент*.

Атрибутивні словосполучення та метафоричні вислови зі стрижневими словами, що окреслюють *духовний простір персонажа-інтелігента*, становлять перший рівень асоціативного образного мислення, пор.: *європейська культура* [7 V: 175], *європейські принципи* [7 V: 204], *європейські ідеї* [7 II: 131], *вищі європейські ідеї* [7 III: 157]; *сьогочасні європейські ідеї* [7 II: 140], *просвітні свіжіші європейські ідеї* [7 II: 334], *європейські ідеї й наука* [7 II: 149]; *європейська просвіта*, *європейські ідеї* [7 II: 131]; *азбука*

європейської просвіти [7 I: 200; 7 V: 204], *світ вольної європейської мислі* [7 V: 309], *міра європейських ідей* [7 II: 132], *стежка європейського досягнутого розвитку* [7 V: 189], *дорога європейського громадянства* [7 V: 189], *грунт європейського космополітизму* [7 V: 189].

Смислову та асоціативно-образну концептуалізацію поняття *інтелігенція* на другому рівні забезпечують вислови, лексична семантика яких окреслює *матеріальний простір персонажа-інтелігента*, характеризує *різні аспекти його життя*. У межах цієї групи виокремлюємо атрибутивні словосполучення *європейський вигляд* [7 I: 247], *європейський вплив* [7 I: 247], *європейська мода* [7 IV: 76], *європейська цивілізація* [7 IV: 224], *європейська обстава* [7 V: 168], *європейська мебіль* [7 I: 278]. Зміст наведених висловів стосується оцінки матеріального добробуту інтелігенції і популярних на той час суспільних смаків, що виявлялися у формах інтер'єру. Пор. уривок: *Гарно обставила Зося свою кімнату в домі своїх нових батьків! Здавалось, що Європа сіла в сусідах у Лемішок, притулилась до стародавньої їх хати! На всіх трьох вікнах своєї кімнати вона [Зося] почіпляла завіси, плетені з тонких білих ниток. [...] Ліжко було застелене червоним шовковим укривалом. Над ліжком висів килим фабрицької роботи, з квітками, багато ближчими до натури [...]. Коло стола, застеленого червоною вовняною з китицями скатертею, стояло чимале крісло, з високою й широкою спинкою, оббите малиною матерією. На столі стояло дзеркало на точених ніжках [...]. На вікнах стояли вазони. Під стіною лисніла політурою нова шафа... Хатина мала зовсім європейський вигляд... Швидко європейський вплив показався на всьому побуті старосвітського дому [7 I: 247]; Він [Балабуха] вперше був в такім домі, де візантійська обстава вийшла з моди й натомість настала в обставі й в усьому мода європейська, де вже одгонилось панством, шляхетством [7 IV: 76]. Як слушно зауважує С.Я. Єрмоленко, «детально описуючи інтер'єри різних помешкань, оповідач зафіксував зіткнення нової європейської побутової культури із патріархальним традиційним українським побутом, народними звичаями» [2: 8].*

Мовний портрет *інтелігенції, її інтелектуального життя* пов'язаний із актуалізацією таких його реалій, що мають матеріальну й духовну цінність, а також несуть інформацію про рівень освіти, про формування світогляду персонажів-інтелігентів. Напр.: *Нові й цікаві європейські наукові книжки розворушили в молодих нові думки та гадки* [7 II: 333]; *Між тими паперами було багацько писаних і літографованих перекладів нових європейських авторів: Ренана, Бюхнера, Фейєрбаха, Прудона, деякі заборонені цензурою твори Шевченка і багато дечого іншого* [7 II: 138].

Прагматичний потенціал наведених висловів в мові досліджуваних текстів пов'язаний з різними аспектами їх конкретного слововживання. По-перше, ці структури забезпечують формування смислової структури концепту *інтелігенція* за соціокультурним параметром, по-друге, вислів *заборонені цензурою твори Шевченка* подає важливу інформацію про стан соціальної і культурної ситуації в тогочасному українському суспільстві та фактично свідчить про імперську цензурну політику щодо будь-яких

виявів українськості (до речі, як синонім до слова *українськість* мовна практика письменника актуалізує назву *українець*).

Матеріальний простір персонажа-інтелігента у художніх творах І. Нечуя-Левицького репрезентовано атрибутивними словосполученнями, що містять оцінку культури і побуту цієї групи людей, а також виступають вагомою деталлю у зовнішньому портретуванні інтелігенції, пор.: *європейське убрання* [7 V: 116], *європейська одяжка* [7 I: 246]; *європейський костюм* [7 IV: 234].

Мовний образ української інтелігенції моделюють вислови, змістове наповнення яких стосується характеристики загальноприйнятого порядку, правил гідної поведінки, манер, запроваджених у середовищі освічених людей під впливом європейської культури. Показові щодо цього такі міні-тексти: *Леміщица [...] сиділа мовчки і тільки роздивлялась, як справляють у просвічених людей весілля. Ні одним словом, ні одним незвичайним вчинком вона не скомпромітувала себе в домі, де були заведені європейські звичаї. Українська жінщина [...] має свою природжену владу, природжене розуміння делікатного обходіння з людьми і ніколи не поведе себе тривіально між панями* [7 I: 246]; — *[...] брат моєї мами говорить добре на чотирьох європейських мовах. І мама старається та наймає гувернанток, щоб і ми говорили на трьох мовах* [7 VIII: 375]; — *А ви в неділю приберіться гарненько, причепуріться і втніть візит не степовий, не чумацький, а європейський, сучасний* [7 VI: 24]. Семантичне зближення висловів *дама з розумом і не без просвіти, зовсім європейська дама* простежуємо у контексті, що фіксує характерну для інтелігенції манеру говорити, поводитися, триматися в товаристві, напр.: — *[...] Моя знайома — дама з розумом і не без просвіти: подивитись на неї — зовсім європейська дама; до неї зайшло ще кілька сусід. І подумайте собі, що цілий вечір тільки й було розмови, що за церкви, за монастирі та за чудовні образи, — все розмовляли про чуда од чудовного образа Гербовецької богородиці. Я трохи не вмерла з нудьги!* [7 VI: 26]. У наведеній репліці звертаємо увагу на фразеологічне словосполучення *тільки й було розмови*, функціональне навантаження якого пов'язане з образною характеристикою комунікативної діяльності людини. В індивідуальному слововживанні письменника цей усталений вислів не частотний, автор до нього звертається лише 5 разів. Проте в загальномовному словнику як ілюстрацію до цього фразеологізму використано (серед інших) той самий приклад І. Нечуя-Левицького. Пор.: *Тільки й розмови про (за) кого - що* — хто-небудь весь час говорить про когось, щось. — *Цілий вечір тільки й було розмови, що за церкви, за монастирі* (Н.-Лев., VI, 1966, 26), [9 VIII: 747].

Соціокультурний простір персонажа-інтелігента у художніх текстах І. Нечуя-Левицького окреслюють вислови зі стрижневими словами на позначення міста та його об'єктів, що мають рекреаційне призначення. Це стосується атрибутивних словосполучень *європейське місто* [7 III: 33], *великі європейські городи* [7 V: 132], *великі європейські громадянські парки та садки* [7 IX: 84]. Названі структури утворюють третій асоціативно-семантичний рівень, на якому відбувається нарощування смислової структури

концепту інтелігенція. Пор.: — *Як мені хочеться побачити великі європейські міста, постерегти їх життя, не матеріальне тільки, а й життя вище: прогресивний рух думок, соціальний рух, що прокладає стежки до нового прогресивного життя в наступаючих часах* [7 V: 132]; *І мені пригадалися і спали на думку гулянки в великих європейських громадянських парках та садках. Який там шум та гам од розмови, хоч часом трохи й здержаний!* [7 IX: 84].

У досліджуваних творах мовний образ української інтелігенції розгортається, зокрема, через образи *народовців, націоналів, культурників*.

Відзначимо, що в текстах І. Нечуя-Левицького найчастотніше слово *народовці* вживається 19 разів (у формах *народовець* — 6 разів, *народовці* — 13 разів), а слова *націонали* і *культурники* мають відповідно таку частотність: 10 і 5. Що ж до лексикографічної фіксації наведених слів, то «Словарь української мови» (1909 р.) за ред. Б. Грінченка подає назви *народовець* і *націонал* тільки з цитатами-ілюстраціями І. Нечуя-Левицького, напр.: **Народовець**, *вця, м. Народникъ. Ми.. носимо народню свиту, бо ми, народовці, стаємо набік народа.* Левиц. Пов.159 [8 II: 516]; **Націонал**, *ла, м. Національ.* Левиц. Пов. 159 [8 II: 532]. Ілюстрацію вживання слова *культурник* у текстах письменника подає Словник української мови в 11 томах, пор.: — *Треба б нам поговорити про національні й просвітні справи, щоб негайно ставать до праці, коли вже нас продражнили «культурниками»* (Н.-Лев., I, 1956, 621), [9 IV: 396].

Народовці, націонали, культурники — це люди інтелектуальної праці, представники нової для того часу соціальної групи, яка у своїх прогресивних поглядах відстоювала актуальне для українців питання національної ідентичності, дбала за збереження самобутньої культури, мови.

Для І. Нечуя-Левицького як для «пропагандиста української національної ідеї» [1: 383] українська мова була живим зв'язком з українськістю, була дієвим, оптимальним інструментом зв'язку інтелігенції з народом.

Українська мова — це наскрізний концепт, константа, що найтісніше пов'язана з інтелектуальним простором персонажа-інтелігента. Тому у моделюванні образу української інтелігенції конструктивну роль відіграють текстові структури *любити українську мову, говорити по-українській, вивчити українську мову, культура української мови*, що є носіями таких сем: 'мова — спілкування', 'мова — ознака національної ідентичності'. Пор. соціокультурну характеристику персонажів: *Комашко, син небагатого батька, зріс в степах, любив свої степи, любив народ, був народовцем, любив українську мову, бажав щастя й добра своєму народові* [7 V: 131]; *Мавродін був родом з-під Маріуполя, з одного міста коло Азовського моря. Його батько був грек, а мати українка. Він вмів говорити по-українській, зріс серед українського народу й звик до його. Як народовець він присвятив себе на службу українському народові* [7 V: 132]; *Мурашкова взяла собі місце в народній школі в одному українському селі над самим Дністром, вивчила добре українську мову, стала націоналкою, робила просвітне діло завзятуше й мала добрий вплив на школу за поміччю народної мови* [7 V: 312]; *[..] ви маєте діло з культурниками, — сказав [..] Комашко. — Наше діло культура, просвіта й добро нашого краю, культура української мови й літератури* [7 V: 279].

У тексті знаходимо тлумачення про *народовців, націоналів*, де реалізується концептуальний для мовомислення письменника асоціативно-семантичний зв'язок *українська інтелігенція, українська мова і народ*: — **Націонали й народовці** — то тепер такі молоді люди, котрі говорять українською мовою, хочуть, щоб і жінки й діти говорили тією мовою, хочуть злитись з народом... просвічують темний народ і піднімають його морально й матеріально [7 II: 252].

Персонажі творів І. Нечуя-Левицького розмірковують про свою суспільну роль у популяризації ідеалів народництва. Такі розлогі міркування мають виразний публіцистичний характер, їм властивий популярний, чіткий виклад. Маркери публіцистичності наявні в ампліфікованих текстових структурах із займенниками *ми, наш (ми носимо, ми протестуємо; наша свита, наша національність, наша мова, наша література, наше життя, наш народ, наше добро)*. Відверта, неприхована оцінність міститься також у висловах з прикметником-епітетом *чужий (чуже панство, чужа мова, чужа віра)*. Колорит публіцистичності створюють і книжні, і розмовні висловлення. Пор. такий монолог: — *Ми, тату, носимо народну свиту, бо ми **народовці**, стаємо на бік народу; ми **націонали!** Ми протестуємо нашою свитою проти деспотизму, який насів на нашу українську національність, на нашу мову, на нашу літературу, на наше життя. Ми тим протестуємо проти всякого деспотизму і стаємо на бік нашого народу, боронячи його од панства, та ще й чужого, од впливу чужих мов, чужої віри, од впливу всіх чортів і бісів, які тільки посміли покласти свою ворожу руку на наше добро, на наш народ!..* [7 II: 136].

Отже, стрижневими для мовного образу української інтелігенції були поняття української мови, культури, освіти. Філософія такого мовного образу виявляє зафіксовані в текстових структурах, у конкретних оцінних висловлюваннях персонажів І. Нечуя-Левицького протиставлення, з одного боку, європейської культури з її цінностями, ідеалами, а з другого — темноти, тиску великодержавного деспотичного панування, що гнобило українську культуру, мову, науку, і спонукало європейських українців до активної культурницької діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Герасимова Г.П. Нечуй-Левицький Іван Семенович / Г.П. Герасимова // Енциклопедія історії України: Т. 7. / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. — К. : Наук. думка, 2010. — С. 382–383.
2. Єрмоленко С. Етнокультурний і соціальний зміст художньої оповіді Івана Нечуя-Левицького / С. Єрмоленко // Культура слова. — К., 2013. — Вип. 79. — С. 6–15.
3. Єрмоленко С.Я. Ословлений український пейзаж і портрет у творах І. Нечуя-Левицького / С.Я. Єрмоленко // Мовно-естетичні знаки української культури. — К., 2009. — С. 119–130.
4. Єрмоленко С. Філософія мови Тараса Шевченка / С. Єрмоленко // Українська мова. — 2014. — № 2 (50). — С. 3–18.
5. Мялковська Л.М. Лексико-асоціативне поле «інтелігенція» в мові творів І. Нечуя-Левицького / Л.М. Мялковська // Лінгвістика : [зб. наук. праць]. — Луганськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. — № 2 (20). — С. 208–215.
6. Мялковська Л. «Ми вже зовсім стали європейцями ...» (образ інтелігенції у творах І. Нечуя-Левицького) / Л.М. Мялковська // Культура слова. — К. : Вид. дім Дмитра Бурого, 2010. — Вип. 72. — С. 81–87.

7. Нечуй-Левицький І. Зібрання творів: [у 10 томах] / І. Нечуй-Левицький. — К. : Наук. думка, 1965. — Т. 1—9.
8. Словарь української мови : У 4-х т. / За ред. Б. Грінченка. — К., 1907—1909.
9. Словник української мови: В 11 т. / За ред. І.К. Білодіда — К. : Наук. думка, 1970—1980.

Статтю отримано 22.02.2017

Liudmyla Mialkovska

Lutsk National Technical University, Lutsk

PHILOSOPHY OF LANGUAGE IMAGE OF A EUROPEAN UKRAINIAN IN I.S. NECHUY-LEVYTSKY'S PROSE WORKS

The article attempts to reveal the philosophy of language image of a European Ukrainian intellectual in prose works of I.S. Nechuy-Levytsky. The specific usage of the *intellectuals* in the studied texts are fixed and attribute phrases *intelligent people*, *intelligent person* that extend artistic and figurative speech paradigm of the analyzed language image are also reported. I. Nechuy-Levytsky shows the language portrait of the Ukrainian intellectuals using the name Europeans.

This word appears in the description of positive impressions of educated people. In the writer's language picture of the world a word-image *the intellectuals* gets multidimensional content, generates structured concept. The increment of semantic structure in this concept is ensured by complex text structures with a dominant 'Europeanness' and by three levels of associative and semantic links of a word-concept *intellectual*. Attributive word combinations and metaphorical expressions with key words that define *the spiritual space of the character-intellectual* are the first level of associative imaginative thinking. Semantic and associative and imaginative conceptualization of the notion of *the intellectuals* on the second level are provided by statements the lexical semantics of which defines *the physical space of the character-intellectual*. Patterns that represent *the socio-cultural space of the character-intellectual* form the third associative semantic level. In studied works the language image of *the Ukrainian intellectuals* unfolds through images of *populists*, *national people*, *cultural people*. Also concepts of Ukrainian language, culture and education are pivotal to the language image of the Ukrainian intellectuals. It is determined that the philosophy of such a language image reveals recorded in text structures, in specific estimated statements of characters of I.S. Nechuy-Levytsky oppositions, on the one hand, of European culture with its values, ideals, and on the other hand — the darkness, the pressure of great despotic domination that oppressed Ukrainian culture, language, science, and led European Ukrainians to active cultural activities.

Keywords: history of Ukrainian literary language of the second half of XIX — the beginning of XX centuries, language of I.S. Nechuy-Levytsky's prose works, philosophy of language image, concept, concept semantic structure.

Мовна мозаїка

ШРИ-ЛАНКА чи ШРИ-ЛАНКА?

Правопис цієї географічної назви досі спричиняє суперечки. Спочатку писали *Шри-Ланка*, бо так її було зареєстровано в «Класифікації країн світу». Так подавали цю назву й орфографічні словники української мови та довідники. І лише в дев'ятому виданні «Українського орфографічного словника» зафіксовано назву *Шри-Ланка*. По-стало питання: «Яка із цих двох назв правильна?». На підставі правила, за яким **и** пишемо «у географічних назвах із звукосполученням **-ри-** перед наступним приголосним (крім **й**) (див.: «Український правопис», § 90, 5 а), 4), потрібно писати *Шри-Ланка*. У цій географічній назві **и** вжите в середині слова (а не в кінці, як дехто вважає), що за-свідчує дефіс між його двома частинами.

Отже, правильно писати **ШРИ-ЛАНКА**.

Катерина Городенська